

Aina Moll

LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL
MALLORCA
1994

Col·lecció TOMIR n.º 15

XI. Més sobre la llengua estàndard

Els programes de *La nostra llengua* dedicats a l'ús dels diferents articles i a l'explicació dels registres lingüístics, també em van proporcionar un munt de comunicacions, orals i escrites, que m'encoratjaven a seguir endavant amb explicacions que desfeien malentesos, o bé m'exposaven objeccions, o dubtes o problemes en qüestions lingüístiques.

Una de les objeccions em va venir, en un col·loqui sobre "el paper de cadascú en la normalització lingüística", d'una interpellant que considerava que la meua comparació de l'article salat amb unes espadenyes, o un vestit d'estar per casa, i el formal amb unes sabates o un vestit de carrer o d'anar mudat, suposava un menyspreu per "l'article mallorquí". Tal com ella ho deia, semblava que l'article formal no era mallorquí, i que el fet d'emprar-lo en les ocasions solemnes era com llogar un vestit per anar a una festa, perquè estam empegueïts d'anar-hi amb el nostre.

Naturalment, no és això. Me pareix que he deixat prou clar que els articles *es*, *sa* i *el*, *la* són igualment mallorquins –i menorquins, i eivissencs–, i que *sempre* s'ha emprat l'article "salat" en llenguatge familiar i el "lalat" (segons un "neologisme" que es va popularitzant) en

el registre alt, en les ocasions no-familiars. No és que ens posem el vestit d'un altre, en aquestes ocasions –ens posaríem el vestit d'un altre si parlàssim en castellà–, sinó que ens posam precisament la peça del nostre vestuari que és adequada per a l'acte que protagonitzam.

Que consti, però, que *emprar l'article salat en lloc del formal no és cometre una incorrecció*, sinó simplement no adoptar el nivell de llenguatge que l'ocasió reclama.

Hi hagué uns quants comunicants que em feien saber que no acabaven d'entendre “això del nivell alt i el nivell baix, i de la llengua col·loquial i la llengua estàndard”; que els semblava clar en el moment de sentir-ho, però més tard “s’hi havien fet un embolic” i no sabien aclarir si el mallorquí té nivell baix i nivell alt, o si només té nivell baix i el nivell alt és català; etc.

Vaig creure que valia la pena insistir una vegada més sobre el tema –i crec que la val insistir-hi també aquí–, i fer notar que aquests problemes estan en relació directa amb la confusió que existeix encara sobre el nom de la llengua i que comentàrem en els primers capítols.

Mirau: el llenguatge col·loquial és el de la relació privada (amb la família, els amics, els companys...). Cadascú l'aprèn, des dels primers dies de vida, dins la seva família, i per tant parla el seu dialecte local: no ja el mallorquí, el menorquí o l'eivissenc, sinó el mallorquí de Sóller, o de Pollença, o de Ciutat; o bé el maonès o el ciutadellenc, o l'eivissenc de Vila o de Sant Josep. Quan jo era nina, la gent de Ciutat reconeixia la manera de parlar de la gent del barri de Santa Catalina (“es cataline-ros”, els deien), i quan vaig anar a fer enquesta dialectal a Eivissa, l'any 1953, a Vila tothom reconeixia pel seu parlar els habitants de *Sa Penya* (on ara no queda cap eivissenc: tot són *boïtes* i personal estranger).

En canvi, la llengua de nivell alt s'aprèn a l'escola, d'acord amb unes regles d'ortografia i de gramàtica que són les mateixes per a tots els parlants de la llengua: iguals per als andalusos i els castellans, en el cas de la llengua castellana; iguals per als catalans i els balears, en el cas de la catalana. De manera que, en el registre col·loquial, cadascú parla el seu dialecte, i en el registre formal tots parlen, amb el seu accent propi, una “modalitat estàndard” que no correspon a cap dialecte determinat.

O sia, que en certa manera es pot dir que, efectivament, “no existeix un mallorquí de nivell formal, perquè tot és català”; però ha de quedar

ben clar que tampoc no existeix un “català de Catalunya de nivell formal”, perquè tot és “català de tots”.

Hi ha molta confusió, sobre els nivells de llengua

Ara bé, com que fins fa ben poc el català no s'ensenyava a les escoles, i tota la relació pública que correspon al nivell formal es feia en castellà, la gran majoria dels ciutadans de Catalunya, de València i de les Balears no han tingut ocasió d'aprendre i practicar aquest “català de tots”, i no tenen una visió de conjunt de la seva llengua, sinó una visió limitada de la llengua del seu entorn. Per això l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears i la llei de Normalització Lingüística insisteixen a salvaguardar la conservació de les modalitats insulars del català *sense perjudici de la unitat de la llengua*.

El mal és que hi ha hagut una minoria de mallorquins que s'han preocupat exageradament per la salvaguarda de les modalitats illenques, i abominen tot allò que segons ells és “català”, és a dir, tot allò que no es diu habitualment en el parlar col·loquial que ells coneixen i practiquen; i una altra minoria s'ha preocupat tant de la salvaguarda de la unitat de la llengua, que proclamen amb èmfasi que “els mallorquins som catalans” –i fins i tot que “Mallorca és Catalunya”, cosa que no ha estat mai– i tendeixen a abandonar formes i expressions illenques que tenen tot el dret de ser considerades incloses dins l'estàndard general, en benefici dels seus equivalents barcelonins, de vegades purament col·loquials.

No és d'estranyar que hi hagi molta gent que no sap quin partit prendre, davant aquestes dues postures tan apassionadament defensades, i que molts pensin que per ser fidels al mallorquí han d'abominar el “català”, o que per no traïr el català han de renegar el mallorquí.

Jo comprenc que la gent que pensa així prengui partit decididament per una o l'altra opció; i no tenc inconvenient a declarar que si pensàs que el català i el parlar de les Balears són incompatibles, em decidiria sense vacil·lar per les “modalitats illenques”, perquè si el català és la meua llengua, és perquè és la llengua de les illes on he nascut i viscut, i no per altra cosa. Però aquest supòsit és tan absurd com el d'un sevillà

que es trobàs en el gran dilema de “trair el castellà” o “renegar l’andalús”.

Si la generalitat de la població hagués tingut les idees clares sobre el tema, l'Estatut i la Llei de Normalització no haurien parlat de salvaguardar les modalitats de les illes i la unitat de la llengua, així com la Constitució no parla per res de *las modalidades* i *la unidad* del castellà. En la situació actual, en canvi, aquesta preocupació és ben justificada.

Per comprendre-ho, basta recordar les respostes a l'enquesta de TVE-Balears sobre la llengua, que són un exponent clar de la desorientació general. M'interessen especialment les respostes dels infants i adolescents, on es nota clarament que van més ben orientats que la gent gran; però n'hi ha que indiquen clarament un cert grau de confusió. Vegem-ho:

Enquesta d'Eivissa:

8. – Tu la saps llegir i escriure?
 – Pues... s'eivissenc. A s'escola mos ensenyen català, però ses paraules catalanes les traduïm a s'eivissenc.
18. – ...sa llengo d'Eivissa?
 – S'eivissenc.
 – I sa de Mallorca i Menorca?
 – Es mallorquí i es menorquí
 – La saps escriure?
 – Sí... *bueno*, el català; sé escriure en català.

Enquesta de Menorca:

21. (un jove, no ja un adolescent) –El menorquí.
 – Pues... a Eivissa, no ho sé, però a Mallorca el mallorquí.
 – No, jo el que sé és el menorquí, lo que, clar, el menorquí és un dialecte del català; lo que jo, *pues* el català no el parlo, eh? No, jo xerro el menorquí.
23. – Saps quina és sa llengo de Menorca?
 – Es menorquí.

- I sa de Mallorca i Eivissa?
 – Es mallorquí i s'eivissenc.
 – Tu la parles i l'escrius, a sa llengo de Menorca?
 – Jo la parl, i escric el català, perquè es menorquí me sembla que... hi ha més... sa forma d'escriure és incorrecta, i escric en forma catalana.
25. – (sa llengo de Menorca?) –Es català... menorquí; es català.
 – (sa de Mallorca i Eivissa?) –Supòs que també es mallorquí. Es català. Tot són... Jo crec que es mallorquí, es menorquí i s'eivissenc són llengües derivades des català, i que aquí es parla es català.
 – Sí, l'escric. *Bono*, depèn, però sí, l'utilís bastant.
26. – Es menorquí.
 – Es mallorquí.
 – Bé, parlar, sempre; escriure, solc escriure en castellà, o en català, segons com me ve.
27. – Menorquí.
 – (A Mallorca i Eivissa) –Es català, però és una altra manera de rallar.
 – Tu el parles i l'escrius bé?
 – Sí... o no, no ho sé, però *al menos* ho intent.

Fins i tot la resposta més ben orientada (la 25) té un defecte d'expressió, en dir que mallorquí i menorquí “són llengües derivades” del català, i no que “són dialectes” o “modalitats” del català; però no hi ha dubte que és per efecte de la improvisació, ja que proclama ben clarament que “aquí es parla català”.

La més curiosa és la resposta del jove que, en ser interpel·lat, adopta espontàniament l'article formal, però també formes no usades a Menorca –la primera persona de present acabada en -o, o el verb *xerrar-*, que li deuen semblar més adequades que el menorquí corrent per parlar pel micròfon: ell intueix la importància dels nivells de llengua, però no encerta el registre adequat.

Les altres respostes indiquen en general que aquests joves no s'identifiquen del tot amb la llengua que aprenen a l'escola. I com que l'escola

té prestigi, si no ho sabem explicar bé, correm el perill que supervalorin la llengua estàndard en perjudici de les modalitats insulars, com és el cas d'aquesta nina que diu que "escriure en menorquí és incorrecte". Escriure en menorquí és ben correcte, però és escriure en una modalitat dialectal, i no en la llengua comuna.

L'origen del problema està en denominar "llengua" els dialectes. Si mallorquí i menorquí són vists com dues llengües diferents, és natural que el català estàndard es vegi com "una altra llengua", més important que les nostres, ja que s'ensenya a l'escola. Els mestres han de vetlar perquè els conceptes de llengua i dialecte siguin ben entesos, i que els al·lots sàpiguen que "escriure en barceloní" és escriure en una modalitat dialectal, igual que escriure en menorquí o en mallorquí, i que "escriure en català" no és escriure en barceloní, sinó en la llengua de tots.

En definitiva, els ciutadans de les illes hem de saber que la llengua de les Balears és perfectament apta per ser emprada en tota ocasió, per més solemne que sigui, i que tenim dret a reclamar que s'hi empri. I hem d'anar ben alerta a no ser víctimes d'un complex d'inferioritat. El mateix complex que ara es manifesta en el fet de triar el castellà per parlar en públic, en lloc del mallorquí –o del menorquí, o de l'eivissenc, és a dir, en lloc del català–, es podria manifestar també triant les paraules i maneres de dir pròpies de Barcelona o de València, deixant de banda les de la nostra terra.

Precisament, per avançar bé pel camí de la normalització lingüística i cultural, necessitam estimular en els illencs l'orgull de la llengua. Cap mallorquí, menorquí ni eivissenc ha de considerar que la seva manera de parlar és més poc important o més poc correcta que la de Barcelona o de València, ni tampoc que la de Madrid o la de París. Per recobrar el català com a llengua pròpia i oficial de les Balears, tal com ho proclama l'Estatut d'Autonomia, l'hem de voler emprar en qualsevol situació, per més solemne que sigui, i exhibir-lo sense complexos davant els estrangers.